

І.Ю. Осадча¹, Ю.В. Максименко²

^{1,2}Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. Велика Бердичівська, 40, Житомир, 10008, Україна

Молюски – організми, які після членистоногих стали одними з найпоширеніших безхребетних тварин. Молюски є переважно представниками мешканців водного середовища, при чому слід зауважити, що в умовах нашого навколишнього середовища молюски є домінантним типом організмів у цьому середовищі. Вони становлять собою важливу складову харчового раціону риб, домашніх та диких водоплавних птахів [6, 8]. А прісноводні молюски – одна з найважливіших та найцікавіших груп безхребетних тварин, що відіграє важливе значення для формування фауни, життя біоценозів. Ці безхребетні надзвичайно широко представлені у гідросфері як за кількістю видів, так і за щільністю їх популяцій [9].

Щодо лунки річкової – *Theodoxus fluviatilis* (Linnaeus, 1758), то цей моллюск є представником родини неритид, найпоширенішим і найвідомішим вітчизняним видом цих передньозябрових моллюсків, відіграє важливу роль у природних біоценозах [9,10]. Ці тварини є цікавим об'єктом для вивчення, оскільки здатні окислювати органічні речовини та сприяти самоочищенню водного середовища. За останні роки спостерігається різке зниження кількості популяцій лунок у водоймах України, що пов'язується зі значним антропогенним навантаженням [1, 2].

Матеріалом наукового дослідження слугували власні збори *Th. fluviatilis*, зібрані протягом 2017-2019 р.р. на території Центрального Полісся у середній течії р. Случ.

Случ – права притока Горині – на Центральному Поліссі протікає в межах Волино-Подільського плато в області кристалічного масиву. Вона знаходиться в кристалічних породах і на цій території має характер гірської річки зі скелястими берегами, водоспадами, порогами [4].

Збір та обстеження моллюсків проводили за загальноприйнятими методиками[3,5,6,7]. Досліджено популяції лунок, проаналізовано морфологічні та екологічні особливості. Тварини цих популяцій мають товстостінну черепашку з завитком, що має 2–3-х оберти. Висота черепашки варіює від 6–12 мм, ширина 3–8 мм. Колір варіює від сірого та бурого до чорного, яскраво виражені лінії наростання. Зрідка трапляються особини зі світлими плямами на поверхні черепашки. Кришечка черепашки, яка прикриває напівокругле вустя, має сірий колір. Конхіоліновий поясок жовтуватий. Найбільш мінливими виявилися ширина колумелярної площадки та ширина конхіолінового пояску кришечки. За рахунок обтічної форми тіла та міцних м'язів ноги тварини здатні надійно присмоктуватися до поверхні елементів субстрату і не змиваються швидкою течією річки.

Швидкість течії у місцях знаходження лунок зазвичай коливалася у межах від 0,5 до 1 м/с. Найсприятливіші умови вони знаходять за значень глибини від 0,01 до 0,3–0,4, рідше – до 3 м. На річці Случ тварин ми спостерігали на різних субстратах: на камінні, стеблах водяної рослинності, корчах, перегниваючому гіллі дерев. Щільність поселення коливалась в межах 6–25 та 80–112 екз./м³. Статевий індекс у цілому рівноважний для усіх популяцій дослідженого регіону.

Література

1. Богачова А.М., Шубрат Ю.В. Молюски (Gastropoda: Neritidae, Valvatidae) як біоіндикатори забруднення водного середовища // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. – 2008. – № 3 (37). – С. 14–15.
2. Вплив антропогенного забруднення довкілля на прісноводну малакофауну України / Білоус Л.А., Богачова А.М., Коршунова О.Д., Павлюченко О.В., Шубрат Ю.В. // Біологія: від молекули до біосфери: матеріали III Міжнародної конференції молодих науковців, (м. Харків, 18–21 листопада 2008 р.). – Харків: СПД ФО Михайлов Г.Г., 2008. – С. 356–357.
3. Жадин В.И. Методы гидробиологических исследований. Жизнь пресных вод СССР. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1956. Т.4. С. 279 – 382.
4. [Горєв Л.М.](#), Пелешко В.І., Хільчевський В.К. [Гідрохімія України](#). К.: Вища школа, 1995. 307 с.
5. Здун В.І. Личинки трематод в прісноводних молюсках України. К.: Вид-во АН УРСР, 1961. 143 с.
6. Стадниченко А.П. Пресноводные моллюски Украинской ССР, их биоценотические связи и воздействие на моллюсков трематод: автореф. дис. докт. биол. наук: 03.00.08. Л., 1982. 35 с.
7. Черногоренко М.И. Личинки трематод в моллюсках Днепра и его водохранилищ. К.: Наук. думка, 1983. 210 с.
8. Шубрат Ю.В. Молюски роду Theodoxus (Gastropoda, Pectinibranchia, Neritidae) України // Біологія XXI століття: теорія, практика, викладання: матеріали Міжнародної конференції, (м.Черкаси – м.Канів, 1–4 квітня 2007 р.). Київ, 2007. С. 173–175.
9. Glöer P., Meier-Brook C. Süßwassermollusken. – Hamburg: DJN, 1998. – 136 S.
10. Glöer P. Süßwassergastropoden. Mollusca I. Nord-und Mitteleuropas. – Hackenheim: ConchBooks, 2002. – 327 S.